

Jana Abíková o humanitární logistice a výzkumu katastrof

14.5.2024 - Antonín Janák | Vysoká škola ekonomická v Praze

Výzkumnice Jana Abíková z Vysoké školy ekonomické našla svou vášeň v poněkud netradičním tématu - humanitárních katastrofách a s nimi spojenou logistikou.

Zkoumané téma však postupem času nabírá i jiný rozměr v souvislosti s tím, jak se mění cesta a přístup doktorky Abíkové ke své vlastní výzkumné práci a kariéře. Jak vnímá doktorka Abíková pozici žen ve vědě a přístup svých kolegů k vědkyním? A jaká nová témata a pohledy chce přivést do svého výzkumu? To vše jsme shrnuli v rozhovoru, kde se dozvíte i to, co ve vědecké dráze očekávat a proč je nejdůležitější milovat téma, které chcete zkoumat.

Jak jste se vlastně dostala k výzkumnému tématu katastrof? Co Vás na tom tématu zaujalo?

Provádím výzkum v oblasti **disaster managementu a humanitární logistiky**. Vždycky říkám, že si katastrofy vybraly mě, ne naopak.

V roce 2004, když mi bylo jedenáct, zasáhla nejničivější vlna tsunami všechny státy omývané Indickým oceánem. Každý večer jsem seděla u zpráv a sledovala, jak pokračují záchranné operace. Byla to jedna z těch katastrof, které se dostanou do vysílání všude po světě.

Krátce na to začala Nova vysílat dokumenty o katastrofách, u kterých jsem seděla přilepená každý víkend. A když jsem si začala vybírat vysokou školu, **narazila jsem na reportáž o Lékařích bez hranic a všechno se to poskládalo dohromady - „půjdu studovat logistiku a jednou pro ně budu pracovat“.**

Akorát že už na bakalářském studiu jsem se nadchla pro vědu a výuku, proto to považuji tak trochu za začátek méjí vědecké kariéry. Také jsem viděla, že se těmto tématům v Čechách nikdo moc nevěnuje, takže jsem chtěla přinést nějakou změnu.

Jaká je vaše dosavadní vědecká kariéra?

Už během doktorského studia jsem absolvovala půlroční výzkumnou stáž na Hanken School of Economics a HUMLOG Institutu a když jsem studium v roce 2020 dokončila, nabídli mi postdoktorandskou pozici. To bylo během COVIDu a já jsem sledovala, jaká je situace doma a nedokázala jsem se srovnat s tím, jak reakce na krizi vypadala. Proto jsem se rozhodla vrátit do Prahy.

Měla jsem ohromné štěstí, protože jsem nastoupila na Katedru managementu, kde momentálně působím, a souběžně jsem pracovala pro Hanken. Měla jsem tak možnost **vyzkoušet si víc týmů a viděla jsem, jak to funguje na akademické půdě i v jiné zemi.**

Co považujete za zlomový bod, ve vaší kariéře, pokud ho vnímáte? Případně, pokud máte pocit, že jste ho ještě nedosáhla, jak si ho v budoucnu představujete?

Myslím, že jsem k němu ještě nedošla a zároveň bych řekla, že jsem jich už pár měla. Nástup na Katedru managementu byl určitě jedním z nich, protože jsem našla úžasně podporující pracoviště,

jehož je radost být součástí. Loni mi nakladatelství Sage ocenilo a která získala také cenu rektora a děkana. To považuji za další významný bod, protože se díky tomu téma života v uprchlických táborech dostalo do povědomí více studentů a akademiků.

Také jsem vděčná za možnost otevřít vlastní volitelný **kurz zaměřený na disaster management**. Jeho spuštění bylo splněným snem pro moje mladší já, které by na začátku doktorského studia nevěřilo, že bude něco podobného možné.

S výukou se pojí další zlomový bod, jelikož jsem byla letos oceněna jako jedna z nejlepších vyučujících na naší fakultě. Tohle ocenění pro mě moc znamená, protože **na čas se studenty se těším a snažím se o to, aby pro ně byl co nejvíc přínosný**. Zároveň to ale vnímám jako veliký závazek do budoucna.

Od loňského roku jsem navíc zapojená do Negativní dopady společnosti na životní prostředí je jedno z témat, které je mi blízké, takže možnost podílet se na jejich snižování prostřednictvím školy je příležitost, o které jsem dlouho snila.

Nesmím vynechat ani to, jak mi poprvé odmítli článek, to byl určitě taky zlom, i když o něco méně příjemný. A jak si nějaký další představuju? Upřímně, ten ideální by byl, že by někdo jako já nebyl ani potřeba – že bychom neměli miliony lidí každoročně zasažené katastrofami různého původu. Toho se ale asi nedožiju.

Čím se aktuálně zabýváte? Jaké jsou vaše plány?

Loni jsem si po šesti letech hledala trochu jiný úhel, kterým na katastrofy nahlížet. **Spolu s odchodem z Hankenu jsem začala upouštět od logistické stránky humanitárních operací** a také jsem dopsala všechny rozdělané články a projekty.

Tím se mi trochu uvolnily ruce, měla jsem možnost si sama se sebou sednout a uvažovat nad tím, co by mě lákalo dál. Dřív jsem si neuměla podobnou změnu představit. Kdybyste mi dva roky zpátky řekli, že budu zkoumat něco jiného, tak bych to odmítla s komentářem, že humanitární logistika je život.

Dneska mě ale tato změna těší. Pro mě je důležité, aby měla moje práce smysl, takže pokud jdu tímhle směrem, vůbec nic mi nechybí. **Ráda si také vybírám trošku underground témata – taková, která jsou důležitá, mají přínos a dopad, ale vědecká komunita je spíš přehlíží.**

Jaké překážky jste ve své kariéře musela překonat?

Disaster managementu a humanitární logistice se na VŠE nikdo jiný nevěnuje, takže **moje studium byla trochu osamělá cesta**. Dřív jsem navíc věnovala všechn čas práci, neuměla jsem odpočívat. Sledovala jsem jenom dokumenty o katastrofách, četla pouze tematické odborné knihy. To už dnes nedělám.

I když si neumím představit jinou oblast výzkumu, pro kterou bych se takhle nadchla, je to plně smutku. Jednou mi cestou z práce došlo, že už nejsem schopná přiřadit informace od přeživších konkrétním katastrofám, jak moc se mi slily dohromady. To pro mě byl trochu budiček, že jsem možná ponořená až moc.

Další překážkou, se kterou trochu bojuji, je ovlivňování směru výzkumu. **Můj obor samozřejmě hodně odráží, co se ve světě děje, a katastrofy si mezi sebou bohužel nejsou rovny**. Když se rozjela pandemie COVID-19, spousta vědců začala na toto téma publikovat – někteří psali velice přínosné články, u jiných jsem se divila, že jim něco podobného časopisy vydaly. Pamatuju se na

jeden, který popisoval preventivní opatření proti šíření COVIDu v uprchlických táborech a uváděl, že si mají lidé umývat ruce a udržovat rozestupy. Jen pro zajímavost, na světě máte tábory, kde 200 až 300 lidí sdílí jeden záchod a někteří žijí v dírách, které si vyhloubili v zemi a přikryli je plachtou. Nejde tedy předpokládat, že bude v jejich možnostech podobná opatření dodržovat.

Hodně časopisů ale naskočilo na vlnu, že musí publikovat o COVIDu a upozadily jiná, stejně důležitá témata. Bytostně věřím tomu, že životy všech si jsou rovny a nejde říct, že nějaká katastrofa si pozornost nezaslouží nebo že není aktuální, což mi třeba editor nejmenovaného časopisu řekl. Pro mě se proto výběr zaměření výzkumu často stává etickým dilematem, i když někteří by možná řekli, že tuto překážku si vytvářím sama.

Jak vnímáte pozici žen ve vědě a akademické sféře?

Začnu tím, co prohlásila moje třídní učitelka z gymplu, když se dozvěděla, že mě na doktorské přijali – hlavně se nezapomeň usadit. Pokračovala ještě s informacemi o tom, jak je v pozdějším věku těžší otěhotnět.

Tohle bylo špatně z mnoha důvodů. Ještě horší pro mě byl komentář jednoho profesora, se kterým jsem se během doktorského studia setkala. Řekl mi tenkrát, že pokud se na respondenty hezky usměju, data pro svůj článek dostanu.

Byla jsem tehdy hrozně pyšná na metody, které jsem pro zpracování dat používala, a toto byla degradace veškeré mé práce. Pak si také vybavuji projev další absolventky na doktorské promoci. Děkovala tehdy našim rodinám za to, že to s námi vydržely a slibovala, že teď už budeme zase doma jako matky a manželky. Nepamatuji si už přesná slova, jen vím, že jsem tam seděla a říkala si, že kvůli tomu jsem doktorské studium neabsolvovala.

Myslím, že tyhle zážitky celkem ukazují realitu žen, a to nejen ve vědě. Zároveň si ale myslím, že **je potřeba sledovat, co jsou systémové problémy a co je pochybení jednotlivců.** Tyto konkrétní případy vidím jako to druhé. I když jsem začala dost negativně, musím říct, že jsem nikdy neměla dojem, že by ke mně vedení katedry nebo fakulty přistupovalo jinak jen proto, že jsem žena.

Když si projdete data, která máme k dispozici, vnímáte situaci stejně?

Vlastně ano. Ostatně ukazují, že docentek a profesorek máme méně než docentů a profesorů. Také by mě zajímala úspěšnost žen a mužů na doktorském studiu, protože v jeho průběhu **řada studentek odchází na rodičovskou dovolenou a je otázka, kolik se jich vrací zpět a jak se jim daří toto skloubit dohromady.**

Taky si myslím, že je potřeba se zvláště dívat na počty žen a mužů a na překážky, kterým poté čelí. **Jedna věc je, že máte žen „dost“, druhá pak je, jestli jsou spokojené a mají stejné podmínky.** To je ale můj obecný přístup k věci.

Na čem je za vás důležité zapracovat v rámci VŠE, ale i obecně akademického prostředí u nás, aby se postavení žen ve vědě zlepšilo?

Myslím, že je důležité **podporovat všechny, kteří se v akademickém prostředí pohybují** (tedy i studentky a studenty), aby se nebáli o podobných zkušenostech hovořit. Aby se toho docílilo, mělo by se jasně ukázat, co je přípustné a co ne. Bohužel i dnes se najdou lidé, kteří komentáře o tom, jak data dostávám za úsměvy, nepovažují za problém.

Něco, co už na VŠE existuje, je **podpora částečných úvazků.** Myslím, že to spolu s relativně flexibilní pracovní dobou je něco, co je potřeba zachovat a opečovávat. Pamatuje na to i Plán rovných

příležitostí, takže v tomto směru si zachovávám optimismus. Těší mě, že něco podobného máme, ale také existenci tohoto Plánu vidím jako veliký závazek. **Nestačí mít nějaký dokument, musíme pracovat na jeho realizaci.**

Jaké tipy a doporučení byste dala začínajícím vědkyním a vědcům?

Asi bych začala menším reality checkem, a to že **akademická půda je prostředí jako každé jiné.** Narazíte tu na lidi, s jejichž názory souznít nebudete a (nejen) jejich představa o ženách ve vědě vás může zaskočit.

Než jsem nastoupila na Katedru managementu, neuvědomovala jsem si, jaký rozdíl udělá pracoviště, kterého jsem součástí. Naši katedru zbožňuji a uvědomuji si, že mám velké štěstí, že jsem její součástí. **Proto bych začínajícím kolegyním a kolegům doporučila i to, ať si dobře vyberou tým, do kterého se přidají,** pokud tu možnost mají.

Nenechte se odradit. Jsou věci, které jsou objektivně špatně – například pokud nesprávně vyhodnocujete data. **Některé věci jsou ale dost relativní, například přínos výzkumu. Tam, kde ho někdo nevidí, ho jiní nalézt můžou.** Nechte si poradit, zamyslete se nad názory jiných, ale mějte také důvěru v sebe, ve svůj názor, a řešerši, kterou jste udělali.

Vyberte si téma, které milujete. Věda je báječná, ale také náročná, protože musíte zvládat hodně věcí najednou – dělat výzkum, učit, administrativu okolo. To, co pomohlo mně, byla moje láska k tématu. Proto vybírejte nejen hlavou, ale také srdcem.

<https://www.vse.cz/aktuality/zeny-ve-vede-jana-abikova-o-humanitarni-logistice-a-vyzkumu-katastrof>